

❖ عنوان پژوهش: آینده پژوهی تحول در منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی		
❖ نوع پژوهش:		
☐ توسعه‌ای	☐ بنیادی	☒ کاربردی
❖ نوع خروجی حاصل از انجام پژوهش:		
☐ سند سیاست‌گذاری	☐ گزارش کارشناسی	☒ طرح پژوهشی

لازم به ذکر است در چارچوب پژوهشی مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، منظور از طرح پژوهشی، سند سیاست‌گذاری و گزارش کارشناسی به شرح ذیل است:

«طرح پژوهشی»

طرح پژوهشی یکی از انواع قالب‌های تولید علمی محسوب می‌شود که منطبق با اصول علمی روش تحقیق انجام می‌شود.

«سند سیاست‌گذاری»

«سند سیاست‌گذاری»، گزارشی کوتاه، بی‌طرفانه و موجز در پاسخ به یک سؤال مشخص یا راجع به یک مسئله خاص است که استاندارد صلاحیت برای تهیه سند سیاست‌گذاری، افراد خبره هستند. این گزارش شامل سه بخش زیر می‌شود: بخش اول که به آن «خلاصه مدیریتی» خواهیم گفت، بر روی جلد گزارش، ضمن بیان مشکل در یک یا دو سطر، به ارائه راهکارهای اجرایی منطقی برای آن در حداکثر نصف صفحه می‌پردازد. بخش دوم که گزارش اصلی را تشکیل می‌دهد و در ۳ تا ۵ صفحه مطابق چارچوب تعیین شده تهیه می‌شود، «پیشنهادات سیاست‌گذاری» نامیده می‌شود. بخش سوم که به تحلیل دقیق موضوع و ارائه اسناد پشتیبان آن می‌پردازد، «یادداشت سیاست‌گذاری» نام دارد. هر یک از این سه بخش برای اهداف خاص و مخاطبان ویژه خود تهیه می‌شوند.

«گزارش کارشناسی»

شامل ارائه یک گزارش کامل در خصوص یک موضوع خاص موردنظر است که به یک فرد مجری با سطح صلاحیت حداقل «محقق» واگذار می‌شود تا حداکثر طی ۳ ماه، گزارش موردنظر را منطبق با فرمت ارائه شده تهیه و ارائه نماید.

«تعریف سطح خرد/متوسط/کلان»

طرح خرد- طرحی است که از حیث مبلغ سه برابر حدنصاب معاملات خرد مؤسسه می‌باشد.

طرح متوسط- طرحی است که از حیث مبلغ از معاملات خرد فراتر بوده و حداکثر ده برابر سقف حدنصاب معاملات خرد مؤسسه می‌باشد.

طرح کلان- طرحی است که از حیث مبلغ از سقف معاملات متوسط فراتر باشد.

❖ توصیف و بیان مسئله:

سازمان تأمین اجتماعی به‌عنوان مهم‌ترین پایه سیاست‌های تأمین اجتماعی در کشور در تمامی دهه‌هایی که از شکل‌گیری آن می‌گذرد همواره بر مبنای منابع مشخصی، هزینه‌های اجرای کارکردهای خود را تأمین نموده است. مطابق ماده ۲۸ از فصل سوم قانون تأمین اجتماعی کشور، منابع درآمدی این سازمان شامل حق بیمه، درآمد حاصل از وجوه و ذخایر و اموال این سازمان، وجوه حاصل از خسارات و جریمه‌های نقدی و نهایتاً کمک‌ها و هدایاست. همچنین فصول پنج تا ده این قانون محل هزینه‌کرد درآمدها و منابع این سازمان را در زمینه انواع مستمری، مقرری و غرامت مشخص نموده است.

منطق اقتصادی بقای هر سازمان حکم می‌کند همواره رابطه مشخصی میان درآمدها و هزینه‌ها برقرار باشد. این رابطه بر پایه تعادل بلندمدت میان منابع و مصارف استوار است و مانع از آن می‌گردد که هزینه‌های سازمان در درازمدت بر درآمدها پیشی گیرند و یا سازمان بدون داشتن منابع پایدار، هزینه‌های اضافی را بر بخش‌های مختلف خود تحمیل کند. مطابق این منطق، در صورت ایجاد هزینه‌های جدید، ضروری است که سازمان پیشاپیش منابع خاصی را برای پوشش دادن به آن‌ها ایجاد کند. در صورتی که سازمان از منابع درونی کافی برخوردار نباشد باید پیشاپیش به شبکه گسترده‌ای از روابط مالی در اقتصاد ملی و فراملی شکل دهد تا بتواند هزینه‌های جدید را از طریق آن‌ها پوشش دهد. در صورتی که تأمین منابع نه از درون و نه بیرون سازمان ممکن نباشد عملاً سازمان دچار عدم تعادل در ورودی‌ها و خروجی‌های خود شده و کارکرد آن در بلندمدت مختل خواهد شد.

در دهه‌های اخیر روند تحول در درآمدها و هزینه‌های سازمان تأمین اجتماعی، عدم تعادل پایدار را به بخش جدایی‌ناپذیر عملکرد آن بدل نموده است. افزایش محل‌های هزینه‌ای جدید متأثر از قوانین مصوب مجلس‌های مختلف از جمله در زمینه قانون بازنشستگی کشور، افزایش بدهی دولت به سازمان، شیوه خاص تسویه بدهی دولتی از جمله در زمینه انتقال شرکت‌های دولتی به شستا در قالب رد دیون و شیوه‌های ناکارآمد دیگر، بحران در سیستم بانکی و ناتوانی سیستم بانکی در پوشش‌دهی به منابع سازمان، ضعف ظرفیت‌سازی در بازار سرمایه به‌منظور استفاده بهینه از منابع، مسائل و مشکلات مدیریتی در شرکت‌های زیرمجموعه سازمان و بسیاری از عوامل دیگر سبب‌ساز بروز این عدم تعادل پایدار شده‌اند.

گزارش‌هایی که از دهه ۱۳۷۰ در خصوص منابع و مصارف سازمان تدوین شده‌اند نشان می‌دهند که مشکل عدم تعادل ورودی و خروجی، امری است دیرپا که می‌توان رد آن را حتی تا سال‌های دهه ۱۳۶۰ نیز دنبال کرد؛ اما در یک دهه اخیر به‌ویژه به‌واسطه ظهور مشکلات ناشی از مرحله سوم بیماری هلندی و همچنین ضعف حکمرانی و نیز مسائلی از قبیل تحریم‌ها، این عدم تعادل‌ها به حد بحرانی رسیده‌اند و این امر به ایجاد اختلالات گسترده در کارکرد بخش‌هایی از سازمان منجر شده است و بیم آن می‌رود که در آینده این اختلالات به‌تمامی بخش‌های سیستم تسری یابند.

با توجه به‌ضرورت به دست آوردن درکی جامع از روندهای احتمالی مبتنی بر تعادل یا عدم تعادل‌های پایدار در منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی از منظر بررسی سازوکارهای مختلف تأمین مالی، ایفای تعهدات و حفظ ذخیره ارزش وجوه و ذخایر، در تحقیق حاضر به دنبال آن هستیم که این روندها را در قالب سناریوهای مختلف بررسی کنیم. در این مسیر با استفاده از تکنیک‌های مختلف آینده‌پژوهی، سناریوهای گوناگون تحول در منابع و مصارف سازمان را بر اساس تحلیل عدم قطعیت‌ها و پیش‌بینی‌های کلیدی بررسی خواهیم نمود. هریک از این سناریوها به ما نشان خواهند داد که چه عواملی بر درآمدها و همین‌طور هزینه‌های سازمان تأمین اجتماعی در آینده نزدیک و میان‌مدت تأثیرگذار خواهند بود و بر اساس شدت و گستره تأثیر هریک از این عوامل تعادل منابع و مصارف به چه سمت و سویی حرکت خواهد کرد.

عواملی نظیر تحولات سیاسی، تحول در سیاست خارجی، تغییرات جمعیت و هرم سنی، تغییر در ساخت اقتصاد ملی و جهانی (که خود ناشی از عوامل بسیاری نظیر تحولات تکنولوژیک است) و بسیاری از عوامل دیگر هم در سمت منابع و هم در سمت هزینه‌ها تغییرات خاصی را رقم می‌

زنند که تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم آن‌ها تعادل در نظام درآمد- هزینه سازمان تأمین اجتماعی را به شکلی پایدار تغییر خواهد داد. در خصوص این تحولات نمی‌توان با قطعیت سخن گفت و تنها می‌توان به تنظیم سناریوهای خاص ایجاد این تغییرات مبادرت ورزید؛ اما آنچه در پایان این پژوهش اهمیت دارد آن است که در دل هر یک از این سناریوها راهبردهایی تنظیم گردد که امکان دستیابی به تعادل پایدار حتی در بدبینانه‌ترین سناریو را فراهم گرداند.

این پژوهش چنانکه ذکر آن رفت با استفاده از تکنیک‌های آینده‌پژوهی صورت خواهد گرفت. در آینده‌پژوهی می‌توان چارچوب‌های زمانی متفاوتی را مورد بررسی قرارداد: چارچوب‌های بسیار کوتاه‌مدت (یک‌ساله)، کوتاه‌مدت (یک تا پنج‌ساله)، میان‌مدت (پنج تا بیست سال)، درازمدت (بین بیست تا پنجاه سال) و بسیار درازمدت (یا آینده دور در افق بیش از پنجاه سال). در نظر گرفتن هر یک از این چارچوب‌ها به‌عنوان محور زمانی پژوهش به مقتضیات کلی موضوع و نیز هدف آینده‌پژوهی و همچنین تحولات کلی در چارچوب گسترده‌تر اجتماعی، اقتصادی، سیاسی،... بستگی دارد. با توجه به نیازهای سازمان‌های متولی رفاه در تحقیق حاضر صرفاً بر تدوین سناریوهای تحول در کوتاه و میان‌مدت تمرکز خواهیم داشت. مطابق قرارداد، در تحقیق حاضر محدوده زمانی ۵ سال را کوتاه‌مدت و محدوده زمانی ۱۰ سال را میان‌مدت تلقی خواهیم نمود. بدیهی است که این تقسیم‌بندی که مورد تأیید انجمن آینده جهان نیز قرار دارد، قراردادی است و بر پایه ضرورت‌های این سازمان‌ها و مقتضیات شرایط موجود کشور مورد پذیرش واقع شده است.

❖ اهداف موردنظر برای تحقیق:

◀ هدف اصلی

شناسایی سناریوهای محتمل تحول در منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی در کوتاه و میان‌مدت.

◀ اهداف فرعی

۱. شناخت وضعیت گذشته درآمدها و هزینه‌های سازمان تأمین اجتماعی؛
۲. شناخت وضعیت کنونی درآمدها و هزینه‌های سازمان تأمین اجتماعی؛
۳. شناخت عوامل مؤثر بر تعادل/عدم تعادل منابع و مصارف سازمان در شرایط حاضر و پیامدهای این وضعیت؛
۴. شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر تحول منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی در کوتاه و میان‌مدت؛
۵. شناسایی عدم قطعیت‌های موجود در مسیر تحول در منابع و مصارف سازمان در کوتاه و میان‌مدت؛
۶. شناخت شرایط دستیابی به تعادل‌های پایدار در درآمدها و هزینه‌های سازمان؛
۷. شناسایی سناریوهای محتمل تحول در منابع و مصارف سازمان؛ و
۸. دستیابی به راهبردهای مواجهه با هر یک از سناریوهای ممکن به‌منظور مواجهه با عدم تعادل‌های پایدار در منابع و مصارف سازمان.

❖ زمینه‌های استفاده و کاربرد نتایج تحقیق (کاربرد آن در سازمان تأمین اجتماعی یا حوزه رفاه و تأمین اجتماعی):

۱. سازمان تأمین اجتماعی؛
۲. سازمان‌های تابعه سازمان تأمین اجتماعی نظیر شستا و بانک رفاه کارگران؛
۳. ارکان بالادستی نظیر وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ و
۴. دانشگاه‌ها و مراکز علمی مرتبط با حوزه رفاه و تأمین اجتماعی.

❖ محدوده مکانی و محدوده زمانی

محدوده مکانی: سازمان تأمین اجتماعی و سازمان‌های تابعه

محدوده زمانی:

دامنه گذشته‌نگر: دوره زمانی سی سال اخیر به‌عنوان مبنای تحلیل گذشته و حال؛ و

دامنه آینده‌نگر: دوره زمانی یک سال آینده به‌عنوان کوتاه‌مدت و دوره زمانی سه و بیست و پنج سال آینده به‌عنوان دوره میان‌مدت.

❖ شرح خدمات مورد انتظار:

۱. تحلیل وضعیت گذشته سازمان تأمین اجتماعی از حیث منابع و مصارف سازمان: روندها و تحولات و عوامل مؤثر بر آن‌ها؛
۲. تحلیل وضعیت حال سازمان تأمین اجتماعی از حیث منابع و مصارف سازمان: تشریح دقیق وضعیت فعلی؛ تحلیل عوامل مؤثر و سازوکارهای علی؛ تحلیل پیامدهای وضعیت موجود برای سازمان تأمین اجتماعی، گروه‌های مختلف تحت پوشش آن، دولت و اقتصاد ملی؛
۳. تنظیم جداول SWOT برای سازمان تأمین اجتماعی؛
۴. طراحی سناریوهای آینده سازمان از حیث تحول در منابع و مصارف: تحلیل پیشران‌ها، تعیین عدم قطعیت‌ها، شناسایی روندهای احتمالی و مسیرهای تحول؛
۵. تنظیم استراتژی‌های مواجهه با سناریوهای محتمل در مسیر پایدارسازی درآمدها و ایجاد تعادل‌های پایدار در رابطه منابع و مصارف؛ و
۶. شناسایی بزنک‌های کلیدی و عوامل و روندهای وابستگی به مسیر طی شده در زمان گذشته، حال و آینده‌های محتمل سازمان در ارتباط با وضعیت منابع و مصارف.

❖ خروجی‌های مورد انتظار:

۱. جداول وضعیت منابع- مصارف سازمان تأمین اجتماعی در دوره سی‌ساله (از اواخر دهه ۱۳۶۰ تا زمان حاضر)؛
۲. جداول تحلیل وضعیت منابع سازمان تأمین اجتماعی؛
۳. جداول تحلیل وضعیت مصارف سازمان تأمین اجتماعی؛
۴. جداول SWOT سازمان تأمین اجتماعی؛
۵. نمودارهای تحلیل تأثیرات متقابل عوامل مؤثر بر تعادل مصارف و منابع سازمان؛
۶. سناریوهای محتمل وضعیت منابع و مصارف سازمان در آینده نزدیک و میان‌مدت؛ و
۷. تحلیل راهبردهای پایداری منابع و تعادلی منابع- مصارف سازمان.

❖ محدودیت‌ها و موانع احتمالی پیش رو:

-۱

-۲

...

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

کد سند:
شماره ویرایش:

❖ مدت زمان حدودی اجرای پروژه (ماه):

۸ ماه

❖ سطح مورد نظر برای اجرای طرح:

خرد متوسط کلان